

CHINY NA ROZDROŻU
– WYZWANIA I PROBLEMY NOWYCH WŁADZ CHRL

Po 35 latach sukcesów związanych z reformami polityczno-gospodarczymi zainicjowanymi przez Deng Xiaopinga i jego współpracowników na słynnym Trzecim Plenum XI Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Chin w grudniu 1978 r. część analityków zajmujących się problemami Chińskiej Republiki Ludowej uważa, że kraj ten stanął na rozdrożu. W wielu sferach, między innymi ekonomicznej, społecznej, politycznej, ekologicznej, międzynarodowej, osiągnięto punkt krytyczny. Obserwatorzy ci argumentują, że dotychczasowy kierunek rozwoju, wyznaczony jeszcze przez Deng Xiaopinga, wyczerpał już swoje możliwości i nie jest w stanie zapewnić Chinom trwałego postępu w ciągu następnych dekad. Oznacza to, że zakończyła się w Chinach era wzrostu i stabilności, a Chiny weszły w okres kryzysów i niestabilności gospodarczej, politycznej i społecznej¹. Takie tezy są dość radykalne. Faktem jednak jest, że ponad trzy dekady rozwoju gospodarczo-społecznego zmieniły zarówno społeczeństwo chińskie, jak i same elity polityczne. Chiny stoją więc przed koniecznością wyboru dalszej drogi rozwoju. Mają go dokonać nowe władze partyjne, tzw. piąte pokolenie przywódców. Spoczywa na nich duża odpowiedzialność, gdyż ich wybór może decydować nie tylko o przyszłości Chin, ale – ze względu na znaczenie Państwa Środka w globalnym systemie – także o przyszłości świata zewnętrznego.

Dlatego analizy mające na celu identyfikację głównych problemów rozwojowych Chin stanowią ważny element współczesnego dyskursu akademicko-publicystycznego poświęconego problemom tego państwa. Interesujące z perspektywy problemów współczesnych Chin jest także zagadnienie zmiany władzy i cech wyróżniających nowych przywódców politycznych Państwa Środka. W dniach od 8 do 14 listopada 2012 r. w ChRL odbył się XVIII Zjazd Komunistycznej Partii Chin, na którym wybrano nowe władze państwa. Podstawowy skład przywódców piątego pokolenia zajął już kluczowe stanowiska w partyjnej oraz państwowej biurokracji i będzie rządzić państwem do 2022 r., kiedy to, zgodnie ze statusem KPCh, przyjdzie im ustąpić miejsca kolejnemu pokoleniu przywódców. Celem niniejszego artykułu jest rekonstrukcja problemów, z którymi muszą się zmierzyć nowe chińskie władze. Wyzwania stojące dziś przed Chinami mają charakter kompleksowy i wykraczają poza problem

---

¹ Por. G.G. Chang, *China third era. The end of reform, growth and stability*, „World Affairs” 2014, vol. 177, no. 3, s. 41–49.

spowolnienia wzrostu gospodarczego. Ze względu na charakter tych wyzwań można wysunąć tezę, że kraj ten znalazł się w przelomowym momencie. Istotnym zabiegiem analitycznym wydaje się także próba ukazania specyfiki nowych chińskich liderów oraz cech odróżniających ich od dotychczasowych przywódców politycznych. W spersonalizowanym systemie władzy ten element może okazać się decydującym czynnikiem wpływającym na realizowaną politykę wewnętrzną i zagraniczną. Nowe pokolenie przywódców chińskich wydaje się inne od swoich poprzedników. Istotna jest odpowiedź na pytanie, czy inna biografia liderów nowej generacji przywódców chińskich może być czynnikiem wpływającym na realizowaną politykę.

Na czele piątego pokolenia przywódców chińskich stanął Xi Jinping. Został on wybrany na sekretarza generalnego KPCh, a następnie 14 marca 2013 r. oficjalnie przejął z rąk Hu Jintao, poprzedniego lidera Chin, godność przewodniczącego ChRL. Xi Jinping, zgodnie z regulami panującymi wewnątrz chińskiego systemu politycznego, skupił w swoim ręku trzy najważniejsze stanowiska: sekretarza generalnego KPCh, przewodniczącego ChRL oraz przewodniczącego Centralnej Komisji Wojskowej. Drugą osobą w państwie został Li Keqiang, który objął stanowisko premiera rządu. Ta dwójka przejęła władzę z rąk poprzedniego pokolenia przywódców i tandemu Hu Jintao – Wen Jiabao. Xi Jinping wraz ze swoimi najbliższymi współpracownikami skupionymi w Biurze Politycznym KC KPCh (centralny ośrodek władzy w chińskim systemie politycznym) będzie przez najbliższe dziesięć lat kierował jednym z najważniejszych podmiotów geopolitycznych współczesnego świata. Z uwagi na spersonalizowany charakter przywództwa politycznego w Chinach analitycy nie bez przyczyny zastanawiali się, jakim liderem będzie Xi Jinping. To on bowiem ma przeprowadzić Chiny przez trudny okres, co wiąże się z zagrożoną stabilnością chińskiego wzrostu politycznego oraz systemu społeczno-politycznego².

Liderami poprzednich pokoleń przywódców chińskich byli: pierwszego – Mao Zedong, drugiego – Deng Xiaoping, trzeciego – Jiang Zemin, czwartego – Hu Jintao. Nowi liderzy Chin to w większości ludzie wyróżniający się spośród innych przedstawicieli biurokracji partyjnej. Wielu z nich należy do tzw. czerwonej arystokracji. Są to dzieci wysoko postawionych przywódców partyjnych; większość współpracowała już z sobą w przeszłości, a część przedstawicieli nowej elity zna się już od dziecka. Łączą więc ich bliskie związki, a także w dużej mierze zbliżona biografia. Większość z nich urodziła się już po powstaniu Chińskiej Republiki Ludowej (Xi Jinping urodził się w 1953 r.), tak więc całe swoje życie przeżyli w komunistycznych Chinach. Wszyscy oni lub ich rodziny ucierpieli w latach rewolucji kulturalnej przeprowadzonej przez Mao. Ich dorosłość przebiegała już w całkowicie innych Chinach, w których zaszły daleko idące zmiany związane z reformami Deng Xiaopinga. Były to Chiny

---

² Por. P.H. Yu, *What kind of leader will Xi Jinping be?* „American Foreign Policy Interest” 2012, vol. 34, no. 6, s. 295–301.

zreformowane, w których funkcjonował rynek i specyficzny kapitalizm. W odróżnieniu od poprzednich pokoleń chińskich przywódców, którzy mieli dyplomy inżynierów i wykształcenie techniczne, nowi liderzy to specjaliści w zakresie ekonomii, finansów, prawa czy innych nauk społecznych. Jest to pokolenie dobrze wykształcone (niektórzy z nich mają dyplomy najlepszych zachodnich uczelni), a dzięki temu są to osoby mocno zintegrowane ze współczesną globalną elitą. Wiele lat przepracowali na różnych stanowiskach w państwie, powoli pnąc się po szczeblach kariery politycznej. Zanim doszli do najwyższych godności w państwie, musieli się wykazać umiejętnościami w zarządzaniu na niższych szczeblach.

Charakterystyczna jest biografia samego Xi Jinpinga. Co prawda, życie prywatne chińskich przywódców rzadko jest przedmiotem wiedzy publicznej i o liderach chińskich nie wiadomo wiele ponad to, co podają oficjalne źródła chińskie. Niemniej jednak znajomość faktów z życia chińskich liderów politycznych może pomóc przewidzieć ich przyszłe wybory polityczne. Xi Jinping jest przedstawicielem „czerwonej arystokracji” czy też „czerwonych książąt” (*princeling*), a jego biografia jest bardzo podobna do życiorysu pozostałych przedstawicieli tej grupy, która obecnie zdominowała ściśle kierownictwo Chińskiej Republiki Ludowej³. Pochodzi on z jednej z najbardziej znanych nomenklaturowych rodzin w Chinach. Jego ojciec Xi Zhongxun był jednym z bohaterów chińskiej wojny domowej, bliskim współpracownikiem Deng Xiaopinga i jednym z „ósemki nieśmiertelnych” – najbardziej szanowanych członków partii. W okresie walki o władzę wewnątrz partii komunistycznej, tzw. rewolucji kulturalnej, Xi Zhongxun został oskarżony o przewodzenie antypartyjnej grupie i w 1962 r. wtrącony do więzienia na pięć lat.

Xi Jinping był wtedy jeszcze dzieckiem. Xi Jinping został zesłany na prowincję i wcielony do „brygad produkcyjnych” pracujących na chińskiej wsi. Przebywając na prowincji, Xi Jinping bezskutecznie starał się wstąpić w szeregi partyjnej organizacji młodzieżowej Ligi Młodzieży Komunistycznej. Udało mu się to dopiero w 1971 r. W 1974 r., rok po pierwszej rehabilitacji Deng Xiaopinga, Xi Jinping stał się pełnoprawnym członkiem partii. Wkrótce potem został wybrany zdecydowaną większością głosów na sekretarza komitetu partyjnego swojej brygady robotczej. Ten sam komitet rekomendował go rok później do przyjęcia na prestiżowy Tsinghua University (chiński odpowiednik MIT – Massachusetts Institute of Technology), który ukończył z dyplomem chemika. Wykształcenie techniczne uzupełnił w latach 1998–2002, kiedy to także na Tsinghua University ukończył Szkołę Nauk Humanistycznych i Społecznych, podejmując studia w zakresie prawa.

Wraz z rehabilitacją Deng Xiaopinga także ojciec obecnego przywódcy Chin Xi Zhongxun został w 1978 r. zrehabilitowany i powrócił do życia publicznego

---

³ W obecnym składzie najwyższych władz chińskich na siedmiu członków biura politycznego pięciu zalicza się do grupy „czerwonych książąt”. Obok Xi Jinpinga są to nr 3 w hierarchii władz – Zhang Dejiang, nr 4 – Yu Zhengsheng, nr 6 – Wang Qishan oraz nr 7 – Zhang Gaoli.

jako jeden z bliskich współpracowników Xiaopinga. Xi Zhongxun został sekretarzem prowincji Gunagdong, gdzie rozpoczął wprowadzanie reform gospodarczych, wśród których było między innymi stworzenie specjalnych stref ekonomicznych Shenzen i Zhuhai. Xi Zhongxun pomagał w karierze Jiang Zeminowi, a także blisko współpracował z sekretarzem generalnym KPCh Hu Yaobangiem, który stał się politycznym protektorem jego syna. Xi Zhongxun dbał nie tylko o karierę swojego syna, ale także wspierał polityczną karierę takich polityków, jak Hu Jintao oraz Wen Jiabao. Młody Xi Jinping był więc znany i ceniony wśród wysokich przedstawicieli partii ze względu na wpływy w aparacie partyjnym swojego ojca. Nie oznacza to jednak, że karierę zawdzięcza wyłącznie nazwisku i zasługom ojca. Karierę w biurokracji partyjnej zaczynał na prowincji Hebei, gdzie pełnił pomniejszych funkcje, nabywając doświadczenia w zarządzaniu. W 1985 r. został przeniesiony do prowincji Fujian i uczestniczył w zarządzaniu tą szybko rozwijającą się nadmorską prowincją. Praca w aparacie partyjnym prowincji Fujian stała się dla Xi Jinpinga drogą do kariery na szczeblu krajowym. W 1999 r. Jinping został wicegubernatorem prowincji Fujian, a w 2000 r. jej gubernatorem. W latach 90. była to jedna z najszybciej rozwijających się chińskich prowincji, a zarazem jedna z najbardziej skorumpowanych. W 2000 r. wybuchł skandal związany z przemysłem i korupcją (afery Yuanhua), a młody gubernator został wezwany do Pekinu. Zdołał on jednak dowieść swojej niewinności i wkrótce awansował, obejmując stanowisko sekretarza Komitetu KPCh bogatej prowincji Zhejiang, a także został członkiem Komitetu Centralnego KPCh. Świadectwem rosnących wpływów Xi Jinpinga było mianowanie go w 2007 r. na pierwszego sekretarza Komitetu KPCh w Szanghaju, który kieruje jedną z najbardziej wpływowych organizacji partyjnych w kraju. Praca w Zhejiang, a następnie w Szanghaju była decydująca dla jego dalszej kariery. W 2007 r. został wybrany w skład dziewięcioosobowego stałego Komitetu Biura Politycznego KPCh, w którym wraz z Li Keqiangiem reprezentował piątą generację przywódców chińskich, a w 2008 r. został wybrany na stanowisko wiceprzewodniczącego państwa. Pracując na chińskich prowincjach, Xi Jinping uzyskał reputację reformatora i efektywnego menadżera, osoby realistycznej i efektywnej w swoim działaniu⁴. Xi Jinping, wspierany przez Jiang Zemina oraz Zeng Qinghonga (bylego wiceprzewodniczącego ChRL w latach 2003–2008 i szarą eminencję w aparacie partyjnym), wygrał rywalizację o najwyższe godności państwowo-partyjne i stanął na czele piątego pokolenia przywódców chińskich. Wraz z nim do władzy doszły osoby z jego otoczenia; inni przedstawiciele „czerwonych książąt”, a także osoby związane z organizacją partyjną w Szanghaju.

W oficjalnych biografiach nowego chińskiego lidera podkreśla się, że jest on nowoczesnym menadżerem, który dąży do zmodernizowania kraju. W trakcie swej

---

⁴ Por. J.P. Cabestan, *Is Xi Jinping the reformist leader China Leads?*, „China Perspectives” 2012, vol. 3, s. 69–76.

kariery politycznej zawsze działał na rzecz modernizacji i uproszczenia funkcjonowania administracyjnej maszyny państwa, dążył do tego, aby proces selekcji kadr był bardziej transparentny, starał się wprowadzić w życie elementy kontroli zewnętrznej nad działalnością organów państwa, działał na rzecz ochrony praw własności i praw intelektualnych. Szukał równowagi pomiędzy koniecznością rozwoju gospodarczego a ochroną środowiska. Świadomie starał się także utrzymywać równowagę pomiędzy różnymi grupami interesów i szukać kompromisowych rozwiązań⁵.

Jaki jednak będzie w rzeczywistości nowy lider partii, który został przywódcą Chin przede wszystkim dzięki swoim koneksjom rodzinnym i związkom z „czerwoną elitą” kraju, będzie można ocenić dopiero w dłuższej perspektywie, zwłaszcza że piąte pokolenie przywódców chińskich nie jest jednak monolityczną grupą. W tej dużej grupie nowych wysokich urzędników państwowych siedmiu członków Biura Politycznego można porównać do zarządu korporacji, a sekretarza partii i przewodniczącego ChRL do pierwszego wśród równych. Zasada kolektywnego kierownictwa nie pozwala pierwszemu sekretarzowi partii przekształcić się w autorytarnego lidera, dlatego też Xi Jinping musiał włączyć w skład biura politycznego przedstawicieli różnych frakcji w partii, co ma pozwolić mu na przyjmowanie kompromisowych decyzji, które będą mogły zostać zaakceptowane przez większość wyższych członków partii. Dlatego też drugą osobą w państwie (premierem ChRL) został Li Keqiang, dotychczasowy konkurent Xi Jinpinga w walce o przywództwo w partii⁶.

Xi Jinping i Li Keqiang przejęli władzę z rąk swoich poprzedników w szczególnym momencie. Według prognoz największych instytucji światowych szybko rozwijająca się gospodarka chińska w perspektywie kilku najbliższych lat pod względem PKB powinna zdominować gospodarkę amerykańską i europejską, a tym samym stać największą światową gospodarką, a Chiny największym gospodarczym mocarstwem świata. Tandem przywódców Chin, jaki tworzyli Hu Jintao i Wen Jiabao, w ciągu dziesięciu lat swojej pracy osiągnął niezwykle wyniki; średni wzrost gospodarczy w tym okresie wyniósł 10,5%, co pozwoliło ChRL stać się drugą co do wielkości gospodarką w świecie po USA i przegonić swego odwiecznego rywala w regionie, jakim jest Japonia. Rezerwy walutowe kraju wzrosły ponad jedenastokrotnie, osiągając astronomiczną kwotę 3,3 biliona dolarów. Inflacja utrzymywała się na poziomie około 3%⁷. Władze chińskie mogły pochwalić się nie tylko sukcesami gospodarczymi i doskonałymi wynikami makroekonomicznymi. W 2008 r. zorganizowały w Pekinie letnią olimpiadę, rozwinęto program załogowych lotów kosmicznych, tzw. program Shenzhou, który pozwolił na wysłanie w kosmos w 2003 r. pierwszego chińskiego kosmonauty. Włączono do chińskiej floty pierwszy lotniskowiec,

⁵ Por. R.L. Kuhn, *How China's leader think: the inside story of China's reforms and what this means for future*, Singapur 2009, s. 210–213.

⁶ Por. Ch. Li, *China's team of rivals*, „Foreign Policy” 2009, vol. 171, s. 88–93.

⁷ Dane za: Wall Street Journal China Econtracker, www.wsj.com [dostęp: 10.08.2014].

stworzywszy podstawy do budowy floty oceanicznej, która jest wyznacznikiem statusu światowego supermocarstwa.

Wydawałoby się, że nowe władze chińskie odziedziczyły kraj w idealnej kondycji; z rosnącą gospodarką i szansami na stanie się supermocarstwem, rywalizującym o supremację w świecie z USA. Jednakże, chociaż obecne władze zgodnie z chińską tradycją nie krytykują swoich poprzedników, coraz częściej słychać głosy, że w kraju w okresie rządów Hu Jintao i Wen Jiabao zaniechano koniecznych reform wewnętrznych, co spowodowało, że w chińskim modelu gospodarczym zaczęły narastać wewnętrzne sprzeczności. Podstawy chińskiego sukcesu zostały zbudowane w latach 90., kiedy to władze kraju po szoku związanym z wydarzeniami na placu Tiananmen dziesięć lat zajmowały się reformami. Reformy wewnętrzne i coraz większe otwarcie na świat spowodowało, że Chiny zostały zalane przez zagraniczne inwestycje, stały się jednym z centrów globalnej produkcji przemysłowej i rosły wpływy z eksportu towarów. Dzięki temu władze chińskie zaczęły dysponować olbrzymimi środkami finansowymi. Przez kolejnych dziesięć lat wszelkie możliwe problemy można było lekceważyć lub odwlekać ich rozwiązanie, wykorzystując olbrzymie rezerwy finansowe. Z tego względu nie podejmowano koniecznych reform, chociaż zaczęto dostrzegać, że dotychczasowy model wzrostu gospodarczego wyczerpuje się. Trzy główne źródła wzrostu gospodarczego Chin w ostatnich dziesięciu latach stanowiły zagraniczne inwestycje, eksport, a także wielkie państwowe inwestycje infrastrukturalne i projekty deweloperskie. Ten model jednak zaczął stopniowo wyczerpywać swoje możliwości wzrostu, czego świadectwem stał się spadek tempa rozwoju gospodarki do granicy 7,5% PKB. Sytuację tę uznaje się za zagrożenie dla społecznej stabilności. Chiński sukces ekonomiczny przełomu XX i XXI wieku pozwolił wyjść z biedy ponad 500 mln Chińczyków, ale model wzrostu oparty na eksporcie towarów, który tak dobrze funkcjonował przez ostatnie lata, musi ulec zmianie. Widoczne stało się to już za rządów Hu Jintao. Od 2007 r. spada udział eksportu w PKB Chin, nadwyżka na rachunku obrotów bieżących jest coraz mniejsza. Przez ostatnie pięć lat rządów Hu Jintao wzrost gospodarczy był napędzany już nie przez eksport, ale przez wielkie państwowe inwestycje infrastrukturalne⁸.

Oceny stanu współczesnych Chin nie są jednoznaczne. Z jednej strony zwraca się uwagę, że dotychczasowy model wzrostu wyczerpał się i konieczne są zmiany strukturalne, zwłaszcza przestawienie chińskiej gospodarki z modelu wzrostu opartego na inwestycjach i eksporcie na wzrost napędzany przez konsumpcję wewnętrzną⁹. Z drugiej strony w bardziej wyważonych analizach, dokonanych między innymi przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, zwraca się uwagę,

---

⁸ J. Diehl, *The coming collapse. Authoritarians in China and Russia face an endgame*, „World Affairs” 2012, vol. 175, no. 3, s. 20–21.

⁹ Por. G. Chang, *China third era...*, s. 44–45.

że pomimo globalnego spowolnienia gospodarczego Chiny pozostają jednym z liderów gospodarczych świata, utrzymując wysokie tempo wzrostu gospodarczego, które pozwala na zmniejszenie biedy i nierówności społecznych, a wzrost gospodarczy stał się bardziej inkluzyjny dzięki ambitnym inicjatywom politycznym władz chińskich¹⁰.

Przedwczesne byłyby zatem przewidywania dotyczące krachu chińskiego modelu rozwojowego, a przekonywanie o wyczerpaniu się tego modelu może nieść ze sobą zbyt uproszczone postrzeganie kondycji chińskiej gospodarki. Niemniej jednak faktem jest, że nowe władze stanęły wobec dość skomplikowanej sytuacji. Chiński „cud gospodarczy” doprowadził do daleko idących przemian wewnątrz tamtejszego społeczeństwa. Obecnie zaś gospodarka ChRL zaczęła wyhamowywać, a kraj musi zmierzyć się ze skumulowanymi konsekwencjami prawie trzech dekad koncentracji na wzroście gospodarczym przy jednoczesnym ignorowaniu rosnących kosztów społecznych i środowiskowych. Zmusza to chińskie władze do podjęcia kroków na rzecz korekty dotychczasowej polityki ekonomicznej.

Mimo koncentracji uwagi dużej części publicystów na spowolnieniu wzrostu gospodarczego w Chinach większość problemów, z jakimi będą się borykać chińskie władze w najbliższym czasie, nie ma charakteru gospodarczego, ale raczej polityczny. Co charakterystyczne, amerykańscy analitycy, szczególnie zainteresowani sytuacją wewnętrzną Chin jako konkurenta USA w przestrzeni globalnej, zwracają uwagę, że nowi liderzy muszą skonfrontować się z całą grupą złożonych problemów wykraczających daleko poza zagadnienia gospodarcze. Oznacza to, że chińskie problemy wewnętrzne mają zdecydowanie bardziej kompleksowy charakter.

Xi Jinping stanął przed wieloma problemami, które pokrótce przybliżę. Po pierwsze, jak budować społeczeństwo marksistowskie oparte na pluralizmie wartości? W tym wypadku zwraca się uwagę, że zróżnicowanie postaw i pluralizm społeczny są źródłem rozwoju w przypadku wszystkich nowoczesnych społeczeństw. W Chinach budowa bardziej pluralistycznego społeczeństwa rozpoczęła się wraz z przyjęciem programu reform gospodarczych i bardziej otwartej polityki. Chiński rozwój społeczny doszedł do tego punktu, w którym władze partyjne muszą odpowiedzieć na pytanie, czy rządząca partia jest w stanie zmienić swoje dotychczasowe autorytarne praktyki i dogmatyczny sposób myślenia.

Po drugie, jak wyeliminować ograniczenia związane z przeszłością kraju? Chińczycy mogą zdecydowanie więcej skorzystać na krytycznym podejściu do przeszłości i najnowszej historii kraju niż na podejściu dogmatycznym. Rozliczenie się z historią Chińskiej Republiki Ludowej może pomóc krajowi ukierunkować się na przyszłość, nie krępując decyzji i podejmowanych działań historią.

---

¹⁰ *China: structural reforms for inclusive growth*, www.oecd.org/china/2014-03-China-report-EN.pdf [dostęp: 14.08.2014].

Po trzecie, jak przekształcić Komunistyczną Partię Chin z partii rewolucyjnej w partię rządzącą (*ruling party*)? KPCh w swojej historii przeszła drogę od partii, która obalila dotychczasowy ład polityczno-społeczny do partii, która dokonała transformacji Chin w nowoczesne społeczeństwo. System jednopartyjny jest chińską rzeczywistością i trudno oczekiwać jakichś głębszych zmian politycznych, ale KPCh wymaga obecnie wewnętrznych reform. Należy przekształcić system polityczny Chin z systemu „dyktatury jednej partii” w system „administracji jednej partii”, a wybory partyjnych władz, zarówno na szczeblu lokalnym, jak i centralnym, uczynić bardziej transparentnymi, by zaspokoić rosnące roszczenia społeczeństwa dotyczące uzyskania większego wpływu na władzę.

Po czwarte, jak przeprowadzić reformy polityczne i wprowadzić system hamulców i równowagi (*check and ballances*), tak aby nie zaburzyć istniejących mechanizmów władzy? Reformy polityczne nie są priorytetem władz chińskich, ale zdają one sobie sprawę, że istniejący system wymaga poprawy i udoskonalenia. Oznacza to usunięcie irracjonalnych i przestarzałych mechanizmów, zastąpienie ich systemem hamulców i równowagi, gdyż wzajemna kontrola i odpowiednio rozłożone kompetencje mają zapewnić instytucjonalną równowagę. Dla władz partyjnych głównym celem reform politycznych ma być poprawa jakości rządzenia oraz jakości usług oferowanych obywatelom Chin.

Po piąte, jak walczyć z korupcją i zastąpić partyjnych biurokratów wykształconymi urzędnikami menadżerami? Władze partyjne muszą zmierzyć się z problemem narastającej korupcji wewnątrz aparatu partyjnego, która utrudnia racjonalne sprawowanie władzy i podważa legitymizację rządzącej partii. Problem reformy biurokracji partyjno-rządowej jest dość istotny, gdyż ujawniane afery korupcyjne prowokują protesty społeczne skierowane przeciwko partyjnemu kierownictwu, a biurokracja partyjna stanowi silną grupę nacisku, sprzeciwiającą się reformom aparatu administracyjnego państwa. Nowoczesny system zarządzania powinien opierać się na wykształconych urzędnikach menadżerach. W kulturze i historii Chin wzorcem takiego aparatu państwa jest system urzędniczy stworzony w okresie dynastii Qing.

Po szóste, jak kształtować środowisko polityczne sprzyjające wolności słowa? Sukcesy gospodarcze i coraz większe otwarcie Chin na świat sprzyjają rozwojowi coraz bardziej zróżnicowanego, a zarazem wykształconego i kompetentnego społeczeństwa. Internet stanowi coraz popularniejsze społeczne forum wymiany informacji. Władze chińskie stoją przed koniecznością zmodyfikowania swojej polityki kontroli opinii publicznej. Coraz więcej grup społecznych stara się artykułować swoje poglądy i potrzeby. Tradycyjna polityka władz zmierzająca ku represjonowaniu wolności wypowiedzi na obecnym etapie rozwoju Chin prowadzi nie tyle do zmniejszenia napięć wewnątrz systemu, ile raczej do ich wzrostu. Chińska kultura polityczna przechodzi obecnie dynamiczne zmiany. Rosnąca otwartość i transparentność procesów społeczno-politycznych powoduje, że obywatele są

coraz bardziej zainteresowani wyrażaniem swoich opinii i uczestniczeniem w zarządzaniu życiem społecznym. Wartością staje się już nie tylko dobrobyt materialny, ale także aktywność społeczna. Blokowanie jej może przynieść władzom więcej szkody niż pożytku.

Po siódme, jak zbudować bardziej sprawiedliwy system dystrybucji bogactwa? Przebudowa zasad podziału zysków pochodzących ze wzrostu gospodarczego i skoku cywilizacyjnego wydaje się kluczowym zadaniem. Wiele problemów dotykających dziś Państwo Środka jest efektem niesprawiedliwej dystrybucji zasobów i bogactwa. Jako partia rządząca KPCh musi umożliwić obywatelom Chin udział w podziale bogactw, które nie mogą być już dłużej zawłaszczane przez wąską elitę władzy. Przywołuje się tu słowa Deng Xiaopinga, który mówił, że jeżeli dojdzie do dużej polaryzacji w dostępie do bogactwa, to Chiny może czekać kolejna rewolucja. Hu Jintao rozpoczął budowę bardziej zrównoważonego systemu podziału bogactw poprzez tworzenie mechanizmów ubezpieczeń społecznych i medycznych, zmiany w prawie pracy, które miały przyczynić się do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa socjalnego obywateli. Xi Jinping powinien te reformy uczynić trwałym elementem chińskiego modelu społeczno-politycznego.

Po ósme, jak przeprowadzić strukturalne reformy gospodarcze, które mają służyć budowie gospodarki zorientowanej na człowieka? Chiny wciąż pozostają jednym z najszybciej rozwijających się krajów świata. W ostatnich dziesięcioleciach rozwój gospodarczy państwa odbywał się głównie kosztem wykorzystywania zasobów (w tym także taniej siły roboczej) oraz środowiska. Ten model rozwojowy wyczerpał już swoje możliwości i konieczna jest budowa nowego modelu gospodarczego i wypracowanie nowego konsensusu społecznego. Reformy gospodarcze w Chinach powinny być realizowane z myślą, że naczelną wartością jest człowiek. Konieczne jest zatem znalezienie kompromisu między potrzebami związanymi z dalszym rozwojem gospodarczym a rozwojem społecznym.

Po dziewiąte, jak wypracować nową strategię globalnego działania? Chiny pod władzą Xi Jinpinga najprawdopodobniej staną się największą gospodarką świata. Czasy, w którym narzucano im reguły działania, minęły. To ChRL jest dziś tym mocarstwem, które może decydować o charakterze reguł obowiązujących w środowisku globalnym. Władze państwa muszą odpowiedzieć na pytanie, jakie ma być jego miejsce w kształtującym się globalnym społeczeństwie obywatelskim i wypracować nową strategię polityki zagranicznej, która uwzględniłaby jej rolę w świecie. Chiny muszą przejąć część odpowiedzialności za przestrzeń globalną.

Po dziesiąte, jak doprowadzić do kulturowego odrodzenia Państwa Środka? Lata eksperymentów społecznych i ekonomicznych nie pozostały bez wpływu na chińskie społeczeństwo, które mimo szybkiego rozwoju gospodarczego kraju wciąż pozostaje zapóźnione cywilizacyjnie wobec najbardziej rozwiniętych krajów świata. Piąte pokolenie przywódców chińskich ma za zadanie doprowadzić do odrodzenia narodowego i przywrócić cywilizacji chińskiej silną pozycję w globalnej przestrzeni

społeczno-kulturowej¹¹. Jak widać, większość wyzwań, które stoją dziś przed władzami ChRL, ma nie tyle charakter ekonomiczny, ile społeczno-kulturowy.

Analizując obecne problemy, można wskazać na kilka kluczowych elementów dla chińskiej polityki. Pierwszym z nich jest problem reform gospodarczych w kierunku zmniejszenia nierówności społecznych. Władze chińskie przez długi czas budowały swoją legitymizację na „cudzie gospodarczym”. Światowy kryzys 2007+ negatywnie odbił się na gospodarce chińskiej, prowadząc do spowolnienia wzrostu gospodarczego (w porównaniu z innymi regionami świata pozostaje on jednak wciąż imponujący). Otwarte pozostaje pytanie, czy stopniowe wyhamowanie tego wzrostu w ChRL jest odbiciem światowego kryzysu, czy raczej strukturalnych problemów tamtejszej gospodarki. Zgodnie z prognozami Banku Światowego Chiny czeka okres stagnacji gospodarczej i spowolnienia wzrostu gospodarczego, który spadnie ze średniego poziomu 10,5% GDP uzyskiwanego w latach 2000–2010 do poziomu 6,9% GDP w 2017 r.¹²

Chiński sukces gospodarczy miał też swoje koszty, takie jak: rosnące dysproporcje społeczne, nierównomierny rozwój kraju, zatrucie środowiska i degradacja biosfery oraz korupcja. Nerozwinięcie tych problemów może stanowić barierę dla przyszłego rozwoju. Od 2010 r. PKB Chin stale maleje, wciąż jest to imponujący wzrost na tle innych państw, ale wiele wskazuje na to, że gospodarka chińska dostała „zadyszki”. Wymaga ona szybkiej restrukturyzacji, władze muszą wesprzeć popyt wewnętrzny, postawić na innowacyjność oraz uznać większą rolę mechanizmów rynkowych, konieczna jest także reforma chińskiego sektora bankowego. Chiny znalazły się w obliczu konieczności przeprowadzenia reform gospodarczych¹³. Ciężar rozwoju musi zostać przesunięty z eksportu i państwowych inwestycji na konsumentów i popyt wewnętrzny¹⁴. Skończył się stały napływ inwestycji zagranicznych, co więcej, część firm zaczyna przenosić produkcję do krajów, w których jest tańsza siła robocza. Wzrost gospodarczy nie może być napędzany wielkimi inwestycjami w infrastrukturę, bowiem w sytuacji, w której większość przedsiębiorstw jest kierowana przez rząd, stanowi to pole dla korupcji i niegospodarności. Wielkie państwowe korporacje, które dominują w większości sektorów chińskiej gospodarki, muszą

---

¹¹ Por. P.H. Yu, *Ten challenges for China's new leader*, „American Foreign Policy Interests” 2013, vol. 35, no. 2, s. 75–81; D. Shambaugh, *China at the crossroads: ten major reform challenges*, Washington 2014, za: www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2014/10/01-china-crossroads-reform-challenges-shambaugh-b-pdf [dostęp: 15.10.2014].

¹² www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospect/regional-outlooks/eap#5 [dostęp: 15.10.2014].

¹³ Por. J. Brinkley, *China's looming crisis*, „World Affairs” 2013, vol. 175, no. 6, s. 26; Z. Feng, *China's new deal*, „China Today” 2013, vol. 62, no. 5, s. 22–23; B. Naughton, *China's economy: complacency, crisis & the challenge of reform*, „Daedalus” 2014, vol. 143, no. 2, s. 14–25.

¹⁴ Por. R. Jain, *China's march to consumption-based growth: compulsion, measures constraints*, „Journal of Third World Studies” 2014, vol. 31, no. 1, s. 219–234.

stać się bardziej otwarte na konkurencję. Rząd musi więcej środków przeznaczyć na wspieranie małego i średniego biznesu, który powinien przejąć część odpowiedzialności za wzrost gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy. Rząd i administracja państwowa powinny zostać przekształcone w nowoczesny, transparentny i efektywny *management*, działający w granicach prawa¹⁵. Wyzwaniem dla reform jest zatem wzrost inkluzyjny (*inclusive growth*)¹⁶.

Nie mniej istotne od problemów gospodarczych są wyzwania polityczne stojące przed chińskimi władzami, zwłaszcza reforma systemu administracyjnego, który staje się jednym z elementów utrudniających rozwój kraju. Szczególnie widoczna jest ogromna korupcja wśród chińskiego aparatu państwowego, podważająca legitymizację KPCh do rządzenia państwem. Chińscy liderzy mają świadomość faktu, że zagraża ona stabilności systemu politycznego. Na XVIII Zjeździe KPCh odchodzący sekretarz generalny Hu Jintao mówił, że porażka w wojnie z korupcją może skutkować upadkiem partii i załamaniem się państwa. Nowy sekretarz Xi Jinping wkrótce po objęciu swego stanowiska zapowiedział politykę „zero tolerancji” dla korupcji zarówno wśród urzędników najwyższej rangi, jak i tych średniego szczebla i rozpoczął kampanię skierowaną przeciw tej swoistej pladze. Taka postawa stała się dla obecnych władz jednym ze sposobów na wzmocnienie legitymizacji swojej władzy. Wypowiedzi obu polityków miały służyć przede wszystkim uspokojeniu chińskiej opinii publicznej i przeciwdziałać wzrostowi niezadowolenia, które doprowadziło do masowych wystąpień skierowanych przeciw skorumpowanemu aparatowi partyjnemu¹⁷.

W związku z problemami ekonomicznymi reżim chiński znajduje się w dość trudnej sytuacji, dlatego szuka sposobów na zwiększenie popularności społecznej. Poprzednie pokolenia chińskich przywódców mogły budować legitymizację swojej władzy, odwołując się do sukcesów gospodarczych. Xi Jinping, stojąc przed problemem wyczerpywania się dotychczasowego modelu rozwojowego, musi sięgnąć po inne metody. Zwalczanie korupcji jest o tyle wygodnym instrumentem, że większość obywateli Chin postrzega ją jako jeden z głównych problemów kraju, a ponadto hasło walki z korupcją może służyć dyscyplinowaniu aparatu partyjnego.

Nie wiadomo jednak, na ile zapowiedzi Xi Jinpinga są wyrazem jego rzeczywistej woli rozprawienia się z korupcją, a na ile mają służyć walce z przeciwnikami politycznymi. W najnowszej historii Chin już nie raz władze zgłaszały podobne postulaty. Korupcja wśród wysokich urzędników partyjnych jest jednak rzeczą powszechną. Przedstawiciele elit władzy oraz ich rodziny, zarówno na szczeblu naro-

¹⁵ J. Diehl, *The coming collapse...*, s. 22.

¹⁶ Por. *China. Structural reforms...*; D. Joshi, *Does China's recent "harmonious society" discourse reflect a shift towards human development?*, „Journal of Political Ideologies” 2012, vol. 17, no. 2, s. 169–187.

¹⁷ P. Kwong, *Why China's corruption won't stop*, „Nation” 2013, vol. 296, no. 16, s. 17–21, J. Zhu, *The shadow of skyscrapers: real estate corruption in China*, „Journal of Contemporary China” 2012, vol. 21, no. 74, s. 243–260.

dowym, jak i lokalnym, korzystają ze wzrostu gospodarczego, gromadząc olbrzymie fortuny i powiększając przepaść między polityczno-finansową elitą a biednymi mieszkańcami kraju. Ostatnie aresztowania wysokich funkcjonariuszy partyjnych mogą świadczyć o tym, że Xi Jinping wykorzystuje kampanię antykorupcyjną dla wewnętrznych rozgrywek. Przykładem może być choćby aresztowanie po zmianie ekipy rządzącej Jiang Jiemina, najwyższego urzędnika partyjnego. Jiang Jiemin był wieloletnim dyrektorem Chińskiej Narodowej Kompanii Naftowej (China National Petroleum Corporation), a w marcu 2013 r. został szefem specjalnej komisji odpowiedzialnej za kontrolę i zarządzanie państwowymi aktywami (State-owned Assets Supervision and Administration Commission of the State Council – SASAC). Ze względu na swoją pozycję był jednym z najbardziej wpływowych ludzi w aparacie partyjnym, a mimo to został oskarżony o korupcję i aresztowany. Tymczasem choć wielu innych wysokich funkcjonariuszy partyjnych także jest podejrzewanych o korupcję, nie wyciąga się wobec nich konsekwencji. Problemy Jiang Jiemina mogą wynikać z faktu, że był on protegowanym Zhou Yongkanga, który w latach 2003–2007 pełnił funkcję ministra bezpieczeństwa publicznego, a później wspierał frakcję partyjną złożoną z osób związanych z resortami siłowymi i najprawdopodobniej występował przeciw mianowaniu Xi Jinpinga na szefa partii. Areszt Jiang Jiemina byłby więc elementem wewnętrznej rozgrywki politycznej, skierowanej przeciwko grupie dygnitarzy wywodzących się z resortów siłowych, a nie tylko efektem walki z korupcją.

Kolejnym istotnym wyzwaniem dla władz chińskich w najbliższym czasie będzie problem rosnących nierówności w rozwoju kraju, a także rosnąca przepaść między bogatymi a biednymi. Od czasu, kiedy władze chińskie wprowadziły w 1978 r. program reform gospodarczych, poziom życia obywateli zmienił się na lepsze, a Chiny zaczęły się szybko rozwijać, co pozwoliło na redukcję ubóstwa i biedy. Jednak rozwój poszczególnych regionów odbywał się w nierównomierny sposób, a dochody ludności rosły nieproporcjonalnie, to znaczy mieszkańców miast znacznie szybciej niż mieszkańców wsi. Wschodnie regiony kraju, szczególnie nadmorskie silnie zurbanizowane prowincje, stały się głównym beneficjentem rozwoju gospodarczego, kumulując bogactwo kosztem rolniczych prowincji chińskiego interioru. Różnica między poszczególnymi regionami kraju stała się tak duża, że osiągnęła najwyższy poziom w całej Azji¹⁸. W Chinach rosną dysproporcje między bogatymi a biednymi regionami oraz między elitami a resztą społeczeństwa. Władze kraju zdają sobie sprawę, że tak silne rozwarstwienie może doprowadzić do niepokojów społecznych. Oznacza

---

¹⁸ Por. T. Li, *Income distribution in Chinese economy: recent trends and challenges*, „Asian Social Science” 2012, vol. 8, no. 1, s. 3–11; F. Wang, *The end of “Growth with Equality”? Economic growth and income inequality in East Asia*, „Asia-Pacific Issues” 2011, no. 101, s. 1–8; E. Paun, *China’s urban poverty distribution: economic growth, social inequality, and the geography of poverty*, „Geopolitics, History & International Relations” 2010, vol. 2, no. 2, s. 286–273; M.K. Whyte, *Soaring income gaps. China in comparative perspectives*, „Deadalus” 2014, vol. 143, no. 2, s. 39–52.

to dla rządzących konieczność znalezienia środków na programy społeczne zmierzające do redukcji biedy i wprowadzenia systemu zabezpieczeń społecznych, który pozwoliłby na niwelowanie różnic w poziomie życia między regionami miejskimi a wiejskimi oraz między obywatelami¹⁹.

Również dużym wyzwaniem dla nowych władz chińskich staną się wkrótce problemy demograficzne związane z polityką jednego dziecka. Restrykcje związane z posiadaniem dzieci miały ograniczyć przyrost naturalny Chińczyków. W rezultacie udało się zahamować niekontrolowany przyrost ludności. Polityka ta ma jednak swoje konsekwencje. W rezultacie w Chinach żyje coraz mniej ludzi młodych, którzy mogą płacić składki na emerytury i zabezpieczenia społeczne dla rosnącej rzeszy ludzi starych. Populacja ludzi w wieku produkcyjnym spada, co może skutkować brakiem siły roboczej, a także zwiększonym naciskiem na poziom płac. Polityka jednego dziecka doprowadziła także do poważnych anomalii w strukturze ludnościowej. Rodzice pragnący syna często dokonują aborcji, jeżeli badania USG wykażą, że będą mieć dziewczynkę. Obecne trendy powodują, że około roku 2020 w Chinach będzie około 24 mln mężczyzn, którzy nie będą mieli szansy znaleźć potencjalnej partnerki²⁰.

Coraz większą barierą dla rozwoju gospodarczego Chin staje się wyczerpywanie zasobów naturalnych oraz znacząca degradacja środowiska naturalnego. Ten drugi problem negatywnie wpływa na międzynarodową reputację kraju. Miliony Chińczyków ponoszą konsekwencje zanieczyszczenia powietrza w wielkich miastach, braku czystej wody, degradacji gleby. Wśród najpoważniejszych zagrożeń wymienia się przede wszystkim: zanieczyszczenie gleb, które może prowadzić do strat w rolnictwie; brak dostępu do czystej wody; zanieczyszczenie powietrza i wód; niebezpieczeństwo wystąpienia katastrof ekologicznych na dużą skalę oraz różnorodne skutki zmian klimatycznych. Władze chińskie coraz częściej zdają sobie sprawę z faktu, że degradacja środowiska naturalnego będzie stanowić barierę dla przyszłego rozwoju i starają się promować działania na rzecz kształtowania „społeczeństwa przyjaznego środowisku”, jednakże wymaga to dużych nakładów finansowych i zmian w modelu

---

¹⁹ Por. X. Yuegen, *Social inequality and inclusive growth in China: the significance of social policy in new era*, „Journal of Poverty & Social Justice” 2012, vol. 20, no. 3, s. 277–290.

²⁰ Por. Y. Cai, *China's new demographic reality: learning from the 2010 census*, „Population & Development Review”, vol. 39, no. 3, s. 371–396; Q. Jiang, S. Li, M. Feldman, *Demographic consequence of gender discrimination in China: simulation analysis of policy options*, „Population Research & Policy Review” 2011, vol. 30, no. 4, s. 619–638; M.L. Pascu, *China's „one-child family” demographic policy – analyzing the consequences of the measure taken to confine the demographic growth of China*, „Bulletin of the Transilvania University of Brasov” 2011, no. 53, s. 103–110; F. Xiao-Tian, D. Poston, W. Xiao-Tao, *China's one-child policy and the changing family*, „Journal of Comparative Family Studies” 2014, vol. 45, no. 1, s. 17–29; P. Nakra, *China's „one-child” policy: the time for change is now!*, „World Future Review” 2012, vol. 4, no. 2, s. 134–140.

ekonomicznym²¹. Już dziś można w ChRL obserwować narastające niezadowolenie związane z jakością życia i zatruciem środowiska. W większości są to wciąż jeszcze lokalne protesty przeciwko zanieczyszczeniom przemysłowym czy też wielkim inwestycjom w infrastrukturę, zagrażającym lokalnemu środowisku, ale mogą się przerodzić w silny ruch oporu społecznego przeciwko polityce władz²².

Piąte pokolenie przywódców przez najbliższe lata będzie musiało stawić czoła wyzwaniom gospodarczym, politycznym, społecznym, a także prawdopodobnym kryzysom międzynarodowym, związanym z rywalizacją z USA i swoimi azjatycki sąsiadami. Do tego potrzeba sprawnego przywództwa politycznego. Xi Jinping jest uważany za pragmatycznego i sprawnego organizatora. Postrzega się go jako modernizatora, a nawet reformatora. Uważa się, że jest obrońcą prywatnego sektora, gospodarki rynkowej, a także zwolennikiem szerokiego otwarcia ChRL dla zagranicznych inwestorów. Nie należy jednak widzieć w nim liberała, który powiedzie Chinę ku reformom gospodarczym i politycznym. Xi jest produktem chińskiego systemu politycznego i czerpie korzyści z jego funkcjonowania. Jest raczej konserwatywnym politykiem, który opowiada się za utrzymaniem autorytarnego systemu politycznego, w tym utrzymaniem kontroli nad siecią Internetu, ograniczeniami dla działalności różnorodnych organizacji pozarządowych i generalnie za kontrolowaniem aktywności społecznej. Jego działania mają zmierzać nie ku reformom politycznym, ale raczej ku zapewnieniu Chinom „harmonii społecznej i stabilności”²³. W swoich wystąpieniach podkreśla, że jeżeli ChRL chce wciąż realizować swój „chiński sen”, to musi wybrać swoją „chińską drogę” rozwoju, rozprzestrzenić „chińskiego ducha” oraz wzmocnić narodową solidarność²⁴.

Chiny znajdują się u progu bycia supermocarstwem i największą światową gospodarką. Jednocześnie jednak elity partyjne są podzielone, w kraju coraz częściej dochodzi do wybuchów niezadowolenia nisko opłacanych chińskich robotników, wyczerpał się dotychczasowy model wzrostu ekonomicznego, a nowy jest jeszcze daleki do możliwości zapewnienia państwu stabilnego rozwoju. Korupcja aparatu partyjnego i przywileje lokalnej władzy podważają legitymizację KPCh. Rosną oczekiwania społeczne. Xi Jinping w swoim wystąpieniu po objęciu funkcji przewodniczącego Chińskiej Republiki Ludowej mówił o „chińskim śnie”, o odrodzeniu chińskiej nacji i zapewnieniu jej stałego miejsca wśród globalnych potęg. Władze

---

²¹ Ch. Ploberger, *China's multidimensional environmental issues a fundamental challenge for China's future development – a critical assessment*, „East Asia: An International Quarterly” 2011, vol. 28, no. 2, s. 1–20; Ch. J. Lee, „Pollute first, control later” no more: combating environmental degradation in China through an approach based in public interest litigation and public participation, „Law & Policy Journal” 2008, vol. 17, no. 3, s. 795–823.

²² Por. A. Lora-Wainwright, Y. Zhang, Y. Wu, B. Rooij, *Learning to live with pollution: the making of environmental subjects in Chinese industrialized village*, „China Journal” 2012, no. 68, s. 106–124.

²³ J.P. Cabestan, *Is Xi Jinping...*, s. 74.

²⁴ Z. Feng, *China's new deal...*, s. 22.

chińskie zdają sobie sprawę, że aby kraj mógł się dalej rozwijać, musi nastąpić oddzielenie administracji rządowej od wielkich przedsiębiorstw, instytucji publicznych i organizacji społecznych. Musi zostać wprowadzony kompleksowy program reform, które pozwolą rozwiązać nie tylko problemy ekonomiczne, ale także gospodarcze i społeczne. Jak pisał Francis Fukuyama, jednym z najważniejszych pytań dotyczących rozwoju politycznego we współczesnym świecie jest pytanie o przyszłość ChRL i jej modelu gospodarczo-politycznego. Czy Chiny mogą utrzymać szybkie tempo wzrostu, mając jedynie silne państwo? Czy są w stanie utrzymać obecny poziom wzrostu gospodarczego i zachować stabilność polityczną przy braku zarówno rządów prawa, jak i odpowiedzialności politycznej? Czy wyzwolona przez wzrost gospodarczy mobilizacja społeczna zostanie zduszona siłą przez autorytarne państwo, czy też doprowadzi do niepowstrzymanych żądań demokratycznej odpowiedzialności? Czy demokracja może pojawić się w kraju, w którym równowaga pomiędzy państwem a społeczeństwem przez tak długi czas była zachwiana, ze zdecydowaną dominacją tego pierwszego? Czy Chińczycy będą nadal wykorzystywać władzę polityczną dla napędzania rozwoju w sposób niedostępny dla demokratycznych, praworządnych społeczeństw²⁵?

Otwarte pozostaje pytanie, czy Xi Jinpingowi uda się przezwyciężyć trudny okres i przeprowadzić konieczne reformy. Wielu przedstawicieli KPCh doskonale się czuje w obecnym systemie, który pozwala im pomnażać swoje majątki i kontrolować działalność gospodarczą. Xi może więc spodziewać się oporu ze strony aparatu partyjnego²⁶. Jeżeli nie uda mu się skutecznie poradzić sobie z problemami wewnętrznymi, to do głosu może dojść grupa populistów wspierana przez nacjonalistyczną frakcję, wywodzącą się z resortów siłowych i armii, a nierozwiązane wewnętrzne problemy będą narastać. W takiej sytuacji stabilność gospodarcza i polityczna Chin może stać pod znakiem zapytania, a kraj może stać się obszarem niepokojów i zagrożeń.

SUMMARY

CHINA ON THE CROSSROADS: CHALLENGES AND PROBLEMS OF THE NEW PRC GOVERNMENT

Since opening up to foreign trade and investment and implementing free market reform in 1979, China has become one of the world's fastest-growing economies, with real annual gross domestic products growth averaging nearly 10% through 2013. In recent years, China has emerged as a major global economic and trade power and its predicted to become the world's

²⁵ F. Fukuyama, *Historia ładu politycznego*, przeł. N. Radomski, Poznań 2012, s. 534.

²⁶ J. Brinkley, *China's looming...*, s. 28.

largest economy. The global economy crisis that began in 2008 greatly affected China's economy, GDP growth downturned and millions of Chinese workers lost their jobs. Economic model that worked so well during the early years of China's development now needs to be changed. It's one of the main challenges for the new Chinese leaders. China's once-in-decade transition to a new generation of leaders took place at the 18th Party Congress in November 2012. At the 18th Party Congress the fifth generation of leaders came to power.

In this article Author argues that China faces daunting challenges and China is on the "crossroads". The main goal of the article is to identify key challenges that China faces today. Author argues that China has far bigger challenges than slowing economy. Those challenges are: inequality, environment, rising expectations, demographics, corruption and others. Under the new leadership of president Xi Jinping, a quiet process of reform is under way in China. If successful, it will transform the country's politics and the way it approaches the world. China's political, economic and foreign policy over the next decades is not only fundamental to the country but also to the wider Asia-Pacific region and, increasingly, the world beyond.